

CZAKÓ GÁBOR Kiáradás

Melyikünkkel nem fordult elő, hogy séta közben eléje bukkant egy gyönyörű fa, és fölkiáltott?

Szépség-élményünket rendszerint nem tudjuk magunkban tartani, s ha történetesen egyedül mászkálunk, akkor örömünk megkeseredik, mert nem sikerült megosztani.

Honnan a fa szépsége? Belőle ered, vagy inkább bennem képlik meg, valami csuda folytán?

Az erdő paradicsomi tudatlanságban él: a sasok nem legeltetik szemüket a tájon, a folyók sem gyönyörködnek pompás áradásukban, a magok sem boldogok, amikor kisarjadnak. A pacsirta nem muzsikának tekinti énekét, hanem leginkább területfoglaló hadműveletnek.

*

1956. október 24-én Decsen is kiderült, hogy a szocialista demokrácia, a béketábor, a szovjet-magyar barátság, a sajtó és a rádió minden szava hazugság, és az egész országban fölragyogott az igazság. Mintha angyal szállt volna el fölöttünk. Tizennégy éves fejjel ott tébláboltam a községházán a fölnttek között. A rossz lelkiismeretű sanyargató hivatalnokok persze be voltak rezelve, de egy pofon, sőt, hangos szó sem csattant. A decsi nép elégette a beszolgáltatási nyilvántartásokat a községháza udvarán: igazságot tett. Az igazság is olyasféle áradó öröm, akár a szépség. Egyik sem a földből jön.

Barsi Balázs kérdezi: „*Miért van az, hogy nagy élményeinket azonnal szeretnénk megosztani szeretteinkkel? Valószínűleg azért, mert a szépség szemlélése személyközi esemény, Isten dicsőségének megnyilvánulása.*” Az igazság sincs meg a természetben. Akár a szépséget, kívülről, fölülről kapjuk, s ezért nem tudjuk magunkban tartani. Közös vonásuk a kiáradás és az, hogy – ellentétben a borjúpörkölttel – képesek nem megromlani bennünk, hanem sokszoros természettel gazdagodva távoznak. Vagyis általuk ellentmondunk az entrópia, a rendetlenedés törvényének. Ráadásul akármennyi természetfölötti kincset adunk tovább, fikarcnyival sem leszünk szegényebbek, sőt!

*

A görögök múzsáknak nevezték a közvetítő istennőket, akiken keresztül az Áradó Áldásjavadat kapjuk. Kerényi Károly írja *Görög mitológiájában*, hogy a görög költők úgy tartották: „*csupán a Múzsák szavait ismétlik, nekik köszönhetnek mindent.*” Zeusz leányai, a Múzsák száma, „szakterülete” és neve a különböző forrásokban eltérő. Leginkább kilencet szokás emlegetni. Kerényi nyomán: „*Kleiónak tulajdonították a történetírást,*

Euterpé felségterülete volt a fivola, Thaleaé a komédia, Melpomenéé a gyászének és a tragédia, Therpszikhoréé a lant, Eratóé a tánc, Polymniáé az elbeszélés, Uraniáé a csillagászat, Kalliopéé a hősi ének.”

A szépség, a művészet és a tudás így az istenek szakadatlan teremtő munkálkodásának a gyümölcse, ami bennünk érik tovább. Az Áradó Áldásjavadat szembeötlő vonása, hogy szinte magukba szippantják azt a személyt, akin áthatolnak. De nem azért, hogy fogságba ejtsék, hanem azért, hogy bevonják a világ formálásába.

Hamvas Béla ezt a fölfogást orfikának nevezi: „*az ember képességeinek a legmagasabbja, hogy a természetfölötti rend gondolatait értelmével föl tudja ismerni, és meg tudja valósítani – ezen alapszik a kultúra.*” Ezek szerint, ha egy társadalom nem vesz részt a természetfölötti Áldásjavadat forgalmazásában, akkor a kultúrától is távol tartja magát: magyarul nincsen kultúrája, legfőbb civilizációja.

Hamvas orfikus egzisztenciának nevezi azt, aki „*látja a világ isteni jelenlétét a fakanálban.*” Jó, a művész látja, s nekünk megmutatja, de hogyan vesszük észre mi, a közönség?

*

Gazdaságkor a meg nem értett zsenik és művészet nélküli élet elsötétült időszaka: az alkotók és a közönség egyre távolabb botladoznak egymástól. A művészek folyamatosan csalják a múzsákat a Piac nevű lompos kofával, és műveikben az ő szavait ismétlik... Meg kell nézni a kor templomaiban, a nagyáruházakban az áruistenkék szentképeit, s rögtön megértjük a vásárlóközönséggel züllött nép pokoli izlését, de ugyanakkor tapasztaljuk is vágyakozását a szépség iránt. Nem az emberek vétke, hogy abban a tévhitben élnek: a szellemi Áldásjavadat venni kell, és olyan iszonyatos „művekért” szórják a pénzüket, amilyenekkel teli vannak a lakások, a falak, a könyvespolcok, a különféle lejátszó-készülékek és a fejek. Akármilyenek: a szent sóvárgás tanúi!

Csontváry írja *A tekintély* című művében: „*Nem szükséges, hogy minden veréb daloljon, minden lány kornyikáljon, de kell, hogy az embernek megadassék a képesség a szép fölismerésére, a gyönyörűségre. Ezt elérheti, ha tisztán vannak tartva az érzései, kevesebb munkával megél, s ráér a pihenésre, s a pihenésben a bölcsesetre, az isteni természet ismeretére.*” Tisztaság, szabadulás a munkarabságból, bölcsesség, az isteni természet ismerete. Ezek nem a művészetipar, hanem a lélek vonásai, mert a kiáradás lélektől lélekig tart. Vajon hol vagyunk mi – hol vagyok én – mindezekről?

*

Sem a szépség, sem az igazság, de ezek öröme nincs meg a természetben. Ezek szerint természetfölöttiek.

A lények közül egyes egyedül mi veszünk magunkhoz szellemi jót, amit lelkünkben megemésztünk, és továbbadunk másoknak. Az emmauszi tanítványok kiáltják Jézussal való találkozásuk után: „*Ugye, lángolt a szívünk, mikor útközben beszélt hozzánk?*” A szellemi táplálék lángra lobban a szívemben, tovább kell adjam, hiszen mindenkivel egylényegű vagyok. A végtelenül sok és ugyanannyiféle lélek közös lényege a kiáradás és a befogadás képessége.

Az Áradó Áldás azért személyközi, mert a Szentháromság benső tüze táplálja. Ha Isten egyetlen személyű volna, akkor nem létezhetne sem szépség, sem szeretet, sem igazság, sem boldogság, mert mindegyik a Szentháromság titokzatos benső kapcsolatvilágának az emberi szóval megnevezett kivetülése. Ennek a benső életnek a gazdagságáról nincsen fogalmunk, de annyi mégis, talán, hogy Jézus Krisztuson keresztül mi is benne vagyunk, hiszen általa a Háromságos Egy bennünket is megtapasztalt, és magáévá tette a mi vágyainkat, fájdalmainkat, sőt halálunkat! Az Áradó Áldásjavakat ezek is fűszerezik – véletlenül se jusson eszünkbe róluk a szirup!

*

Miért nem tarthatjuk meg magunknak az Áradó Áldásjavakat?

Először azért, mert magunk is kaptuk őket. Mástól kaptuk. A szépség azért akar kiáradni belőlem, mert nem az enyém. Vendég nálam, de rögtön átrendezi az életemet. Kevés neki önmaga első megjelenése, példának okáért a hídkorlátan napozó gyíkocska pihegése. Engem is akar: azt kívánja, hogy mesét szőjek belőle, tehát alkossam új-já, s úgy küldjem tovább. Ezenközben persze átgyúr engem is a maga titokzatos kezével. Az eredményt ismerjük: derűs leszek tőle. Másodszor azért nem tarthatjuk meg az Áradó Áldásjavakat, mert ingyen kaptuk őket. Ezért abszurd a szerzői jog, ami a szépséget, az igazságot, a tudást tulajdonná alázza, s csak az élvezheti ezeket az orfikus, mennyei kincseket, aki fizet értük. Az igazi továbbadásban persze megmaradnak: ismét a derűben.

Harmadszor azért, mert nem férnek be sehova. Legkevésbé a múzeumokba. Életem során számos múzeumban jártam, de meg kell vallanom, számomra a legtöbb börtön. Borzalmas volt Gudea herceget a Louvre előkelő fogházában látni. A tömeg nyomakodott körülötte, de ahova ő nézett, oda senki sem juthatott el abban a zsisbvásárban.

Csontváry annak idején a Nyugati pályaudvar csarnokában szerette volna kiállítani a műveit, hogy mindenki láthassa őket s megjavuljon.

Különös és tragikus csoportot alkotnak a művészek. Eredeti hivatásuk mesterség volt, a szépség továbbadására való tisztos és szolgáló iparkodás. Úgy gondolták,

hogy a „művészetén kívül nincs használhatóság.” Ezért a legegyszerűbb mángorló vagy juhászbót is szépnek, a Rend megjelenítőjének készült. A középkor végig a legnagyobbak neve is csak véletlenül maradt fenn. Utána a művészek kiemelkedtek s elkülönültek a társadalomtól, amelyet elhagytak és el is árultak. Sztárok lettek és rab-szolgák, a Piac rabjai. A. K. Coomaraswamy megfigyelése szerint a mai ember rettenetes magányban, a művészettől, a szépségtől való elhagyatottságban él.

*

A kiáradás átjárja zsigereinket, megbizsergeti gerincünket, és lelkünket ujjongással tölti el, amit attól érzünk tökéletesnek, hogy van benne bánat, fájdalom, némi figyelmeztető melankólia. Ugyanúgy, ahogy az édes kalácsba is kell tenni egy csipetnyi sót. Szívszorítóan szép innen nézve Karinthy *Előszó* című verse, amelyben – A dyt is csipkedve – arról ír, hogy ő hiába kereste Istent, nem találta, ám közben így imádkozik:

*Én isten nem vagyok s nem egy világ,
Se északfény, se áloévirág.*

*Nem voltam jobb, se rosszabb senkinél,
Mégis a legtöbb: ember, aki él,*

*Mindenkinek rokona, ismerőse,
Mindenkinek utódja, őse,*

*Nem mondhatom el senkinek,
Elmondom hát mindenkinek.*

(...)

*Még nem tudom, mit mondok majd, nem én,
De úgy sejtem, örömhírt hoztam én.*

*Örömhírt, jó hírt, titkot és szívárványt
Nektek, kiket szerettem,
Állván tátott szemmel, csodára várván.*

*Amit nem mondhatok el senkinek,
Amit majd elmondok mindenkinek.*

*

A Múzsák nemcsak művészek, hanem csillagászok és történetírók, mai szóval tudósok homlokát is csókolták. Például Archimédeszét, aki, miután rájött a fölhajtóerő titkára, kiugrott a fürdőkádból, és azon pucéron kirohant az utcára: Heuréka, megtaláltam! A bölcsesség feszítő ereje ugyanonnan származik, ahonnan a szépségé. Közvetlenül az igazságból, abból, aki maga az Igazság. Nem mondhatunk egyebet, csak azt, hogy a kiáradás orfikus javai keltette élmény valójában istenélmény.

Miközben elemi örömmel tör ki belőlünk, semmiféle következménnyel nem számol, pedig tudja, hogy a hazugság atyjának helytartói állandóan lesben állnak, hogy keresztre feszítsék a jót. Ha nem buggyan elő, és nem öröm, akkor nem szeretet, nem boldogság, nem igazság, nem szépség, hanem pusztá jókedv, kedélydagály, tettség: mindössze a mennyei Áldásjavak megközelítésére tett talán derék, de eredménytelen kísérlet. Rosszabb esetben kevélység, föltűnési viselkedés – üresség.

A pótlékok és hamisítványok nem áradnak, hanem tukmálják őket a hazudozók és az erőszakosak.

*

A mezopotámiai ősvallások szerelemistennőit papnők templomi szajhakként szolgálták. Az ő kötelességük volt az isteni szeretet-szerelem továbbadása minden rászorulóknak, aki az Áradásból bármilyen okból kimaradt.

Hérodotosz írja, hogy Babilonban nem csak hivatásosok látták el azt a szolgálatot. „Minden itt született nőnek életében egyszer le kell telepednie Aphrodité – Mülitia – szentélyében, és odaadnia magát egy idegen férfinak (...) aki egy ezüstpénzt dob az ölébe. Az ezüstpénzt, bármekkora legyen is, nem szabad visszautasítania. (...) A szépek és a vonzóak hamar hazamehetnek, a csúnyáknak viszont sokáig kell várakozniuk. Van rá eset, hogy ez a várakozás három-négy évig is eltart. Kiproz – Ciprus – egyes helységeiben is uralkodik ez a szokás.” (I. könyv 199.)

*

A szeretet is az Áradó Áldásjavak közé tartozik: a koronájuk. Ha a szépséget nem adjuk tovább, akkor ráncos emlék lesz belőle, s elfeledjük, de az egyénbe zárt szeretet bőrtönőre ellen fordul, s megőrjíti, miként azt az önmagába szerelmes görög mitológiai Narküszosz és korunk zsarnokainak, sztárjainak történetéből tudjuk.

Pál apostol írja a kolosszeieknek: (Kol 3,9-13.) „Vesétek le a régi embert szokásaival együtt és öltsetek föl az újat. (...) Öltsetek magatokra szívbeli irgalmat, jóságot, alázatosságot, szelídséget és türelmet. – Ezek nem természeti jelenségek, hanem Áradó Áldásjavak és azok gyümölcsei. Hozzájuk tehetjük még a megértést, a bizalmat, az együttérzést: – *Viseljétek el egymást és bocsássatok meg egymásnak, (...). Mindezen fölül szeresétek egymást, mert ez a tökéletesség köteléke.*”

A tökéletesség köteléke maga az Isten. Ezért találjuk meg a szeretetben, és sehol másutt, a szabadságot. A szeretet a szabadság köteléke.

*

Hogy gyűlölöm, pedig mennyire szerettem! – ez a sóhaj súlyos tévedés, még pontosabban: öncsalás. Ami elmúlik, az nem szeretet volt, hanem valami más; érzelmi,

vagy nemi kilengés, vágy, szomjúság, hiány. Ezek a biológiai valónkból, vagy tán még sötétebb helyről jönnek.

A szeretet sincs meg a természetben – főtebből kapjuk. Pál apostol állítja első korinthusi levelében, hogy „*a szeretet nem múlik el*” (1Kor 13,8), ez a legbensőbb vonása. Azért nem múlik el, mert maga az Isten. Barsi Balázs írja: „*a Szentlélek az Atya és a Fiú Egy-Lelke, a bennük és köztük élő szeretet.*” Ismételjük: ha Isten nem Háromság volna, hanem magányos isten, akkor szeretet sem létezne. Amikor az Úr lelket lehelt belénk, ezt adta nekünk. Ez bennünk az örökkévaló, ami gondolataink, szavaink és cselekedeteink által láthatatlanul munkálkodik körülöttünk. Műveinkben ez a maradandó.

*

A szeretet nem érzelem, nem föllobbanás. Leginkább talán az állapot szó illik rá: „*ha szeretet nincs bennem, csak zengő érc vagyok vagy pengő cimbalom*” – írja Pál apostol olyasféleképpen, mintha azt mondaná, hogyha vér nincsen bennem. Belül, mindenütt. Ezzel szemben az érc zengése és a cimbalom pengése külső. Barsi Balázs ugyanígy magyarázza a János evangéliumában szereplő „*maradjatok meg szeretetemben*” kifejezést. Szerinte Jézus nem azt kívánja elsősorban, hogy viszontszeressük őt, gondoljunk arra, hogy micsoda általános gyűlöletben halt meg! És kibírta, és föltámadt, és visszajött. Azt kéri, hogy úgy maradjunk meg az ő szeretetében, mint a létben. Ez kell ahhoz, hogy jó gazdái legyünk a Földnek. Mert ha nem, akkor világháborúkat szítunk, faj- és osztálygyűlöletet, széthull a személyünk és társadalmunk, tönkretesszük a légkört.

*

Mi volna a szeretet?

Szabó Lajos, méltatlanul elfeledett gondolkodónk, a náciizmus és kommunizmus üldözöttje sokat töprengett Krisztus ellenségszereteten: „*A szeretet a maximális azonosulás. Azonosítjuk magunkat ellenségeinkkel: ezzel különbözik a szeretet a gyűlölettől. Az ellenséggel való azonosulás önismerethez segít, és az ellenséget is megismerem. Megszűnik veszélyes lenni: keresztiüllátok rajta. (...) Amikor azonosítjuk magunkat ellenségünkkel, parazsat gyűjtünk a fejére. – Ezzel, a lehető legszelídebben, kimozdítjuk az ellenségeskedésből! – Minden lelki szintet azzal mérhetünk, amelyen valaki azonosítani tudja magát önmagával.*”

Egy kisgyermekkel készült fölmérésben mondta a hatéves Nikolett: „*Ha jobban szeretnél szeretni, akkor egy olyan baráttal kezd, akit utálsz.*”

Olivier Clément ortodox bölcs írja: „*Ha ráhagyatkozunk az erősz vak lendületére, az egyenlő a széthullással. Ha megöljük az erósz anélkül, hogy életre keltenénk a Lélekben, kiszáradunk: a személyes szeretet végtelenségévé kell alakítanunk.*”

Egyszer egy idős ember megözvegyült. Kint búslakodott a kertben. A szomszéd kisfiú átment hozzá, és az ölébe kucorodott. Később megkérdezte tőle az édesanyja, hogy mit csinált ott. Segítettem neki sírni, felelte a gyerek.

*

Az Áradó Áldásjavak koronája Hamvas Bélának is alapfogalma: „*A szeretet a teremtés őrző diffúziójában az összetartozást és az egységet fenntartja; nem mámor, hanem kijózanodás. Szeretet nélkül őrzöngeni kell, a béke, a nyugalom nem pótolja; nem erkölcsi erény vagy vallásos érték, hanem a létezés végleges alapját teremti meg.*”

Erről a négyéves Zsolti így beszél: „*Amikor szeret valaki, akkor máshogy mondja ki a neved. Valahol érzed, hogy az ő szájában biztonságban van a neved.*”

Egy távol-keleti hozzászóló, Naga zen mester Japánból: „*A szeretet az, ami az embert emberré teszi. (...) Két ember, akik szeretik egymást, elválaszthatatlan láncszemet képeznek az univerzumban. Olyanok, mint egy szív, melyet ketten alkotnak.*” Már egymás szájából veszik ki a szót, de!

Egy pillanatra közbeszól a hatéves Tomi: „*A szeretet olyan, mint amikor egy kicsi öreg néni és egy kicsi öreg bácsi még mindig barátok, még azután is, miután jól megismerték egymást.*”

Most Hamvas: „*A szeretet tökéletesen erőtlen, mert minden erőszakot feladott, ezért legyőzhetetlen, az ember végső érettsége.*”

Erre mondja a hatéves Kriszti: „*A szeretet az, amikor az étteremben odaadod másnak a sült krumplidat, anélkül, hogy te kérnél az övéből.*”

Most négy mondat Hamvastól: „*az ember legmélyebb lényének megnyilatkozása; a lét alapművelete; ami a szeretetből nem érthető, annak szavahihetőségéről le kell mondani; több, mint az élet.*”

Ugyanígy vélekedik a maga módján a hatéves Márk is: „*A szeretet az, amikor anyu látja aput a mosdóban, és szerinte apu nem is gusztustalan.*”

*

A szeretetmegvonás irgalmatlan bűn. Tudom, mert sokszor elkövettem. Hányszor húzzuk föl az orrunkat sértetten, dacosan, s haragszunk akármiért. Büntetünk: én téged többé nem szeretlek, amiért ezt mondtad, vagy tetted. A büntetés azonnal lesújt: az elkövetőre. Szíve hihetetlenül gyorsan szikkadni kezd, és bősziúság, harag, félelem kezd körülötte terjengeni. Ha az ember nem ocsúdik föl hirtelen, akkor a gonosz elnyeli – a saját gonoszkodásának torkán keresztül. Ilyenkor leginkább a Jézus-ima segít: Uram, Jézus Krisztus, irgalmazz nekem bűnösnek! Mindegy, hogy mit tett a másik, én vagyok a hibás, mert az érdemtelenül és kéretlenül kapott szeretetemet nem adtam tovább a legjobban rászorulóknak.

*

Már nem tudom, hogy kitől vettem ezt a szép mondatot: „*Szeretet: a másik ember különbözőségének fölismerésén érzett öröm.*” Egyikünk ilyen, másikunk olyan, ez bennünk a szeretetre méltó. A többgyermekes szülők mind tudják, hogy nincsen két egyforma csecsemő, annak ellenére, hogy ugyanazoktól a szülőktől örökölték testüket, ugyanattól a Teremtőtől kapták a lelküket.

Similis simile gaudet, mondja a latin: a hasonló a hasonlóknak örül. Lapos közhely. A szeretet feszültség. A mi személyenként eltérő és mégis egy isteni valónk boldog és kimeríthetetlenül izgalmas dinamikája.

*

Anyanyelvünk számos nyelvvel ellentétben ismer egy sajátos megkülönböztetést: másként nevezi a szeretetet, és másként a szerelmet!

A szerelem széplátás: a másiknak csak az érdemeit látjuk, a kiábrándultságban csak a hibáit, a szeretetben mindkettőt.

A szeretet teljes megnyílás a másik előtt. Ez mintegy próbája a dolognak. Ha csak gerjedelem, akkor nem akarom magamat adni, hanem meg akarom szerezni a másik testét, annak is leginkább bizonyos részeit. A szeretetben ellenben oda akarom neki adni mindenemet, maradéktalanul és föltétel nélkül; az az örömöm, hogy nem a magamé, hanem teljesen az övé vagyok.

*

A szeretet stigma. Nem csupán a kéztőn vagy a lábon: az egész lényemet áthatító seb, hogy minél nagyobb fölülettel találkozhatok vele. Ezért oly fájdalmas a csalódás, a visszautasítás, az áruulás. És ezért oly boldogító az egyesülés, ami valójában visszatalálás eredetünkhöz.

*

Az Áradó Áldásjavak természetfölöttisége abból is kitűnik, hogy mérhetetlenek. Legalábbis mai tudományának szempontjai szerint, melyek között éppen a mérhetőség áll az első helyen. Talán Kant mondta először, hogy a tudományosság alapfeltétele a matematizálhatóság. Ha ez nem valósítható meg, akkor a másik föltétel, a kísérlet megismételhetősége sem történhet meg, hiszen a kísérletnek mind az előzményeit, mind az eredményét mérni kell s absztrakt számokba foglalni. Mindez egyúttal az eszköz, a techné elhatalmasodását is hirdeti a lényeg fölött...

De most nem kanyarodunk erre.

Csak annyit még a mérhetőségről, hogy kifejeződik benne a részekre bontás kényszere. A közismert példa szerint az európai tudós úgy kutatja az életet, hogy megöli a békát, földarabolja, s az egyre apróbb törmelékek közt keresi azt a bizonyos elillant valamit.

Nos, az Áradó Áldásjavaktól ez a szemlélet tökéletesen idegen, ennél fogva ők is idegenek a mai tudomány és szülőtte, Gazdaságkor számára. Nem is tud mit kezdeni velük. Az Áradó Áldásjavak ugyanis nem részekből állnak, hanem mind teljes. Az igazság vagy igazság, vagy nem, de sosem féligazság, a szépség sem félszépség, és negyed szeretet, meg 86 %-os jóság sincsen. Számuk az egy. Mindegyiknek. Valamennyi teljes egész. Sőt, összeadódva is egyek. Platón gyönyörűen egybefoglalta, hogy az igazság szép és jó, tehát a jónak is szépnak kell lennie meg igaznak, és a szép attól szép, hogy igaz és jó. És mind egy a szeretetben, ami nem azt jelenti, hogy bármelyik a szeretet része, még inkább töredéke volna.

Például szép az, amit szeretünk, és amit szeretünk, azt szépnak is látjuk, így e kettő fogalmában és élményében összefonódik a boldogságban.

*

Ezek a műveletek természetesen számítógéppel sem nem modellezhetők, sem nem ellenőrizhetők. Még sem igaz a vád, ami az Áradó Áldásjavakat okkult és zavaros érzelmeknek, holmi „szubjektív benyomásoknak” tekinti. Éppen ellenkezőleg: életünk legértékesebb tapasztalatai! A szó szoros értelmében vett élmények, amelyek nélkül nem is lehetünk emberek! Gondoljunk bele, milyenek volnánk igazság-, szépség-, szeretettapasztalataink nélkül?

És milyenek vagyunk velük?

*

Az Áradó Áldásjavak járműve a derű. Titokzatos jelenség. Hamvas Bélától ezeket a mondatokat szedtem össze róla a *Hamvas Szótárban*: „*az egyetlen, amiről nem vagyok hajlandó lemondani, még a hazugság kedvéért sem; a Krisztus mosolya által fölszabadított emberi lélek forró azúr tisztasága; csak annyiban vagyok valódi, amennyiben derült vagyok; a derűben az öröm és a fájdalom egy; a világ legnagyobb csodája; a melankóliából él, ami a legelragadóbb paradoxon; nem nevetés, mert nem áthidalás, nem kitérés, nem görcs, történelemmentes, nincs más jelentősége, mint önmaga.*”

II. János Pál – a derű címmel és alcímmel írott eszszemben (*Beavatás – Ideák nyelve*, Bp. 2005.) elemeztem már Hamvas gondolatait, ezért itt most csak a járműről szólnak, ami én magam vagyok. Az Áradó Áldásjavak ugyanis átalakítanak: boldoggá tesznek s ugyanakkor fájdalmat elviselővé, egyszóval derültté. Azonnal érzékeljük, ha jósorsunk olyan emberrel hoz össze, akinek szinte külön érzékszerve van a szépség és társai befogadására. Minél derültebb valaki, annál érzékenyebb erre az áramlásra, és annál bőkezűbben adja őket tovább.

Gyarlóságunkban rendszerint csak a nekünk kedvesekhez irányítjuk az Áldást. Fejlődésünknek napi fok-

mérője, hogy miként vagyunk képesek egyre kevésbé válogatni. A szentek, művészek, az igaz emberek olyan kavicsok a Mindenség tengerében, melyeknek a hullámai sosem ülnek el; válogatás nélkül fürdetnek jót és gonoszt. Ők a legderültebbek.

Mielőtt félreértésbe esnénk, a „kíp szmájling” nem derű, még csak nem is vidámság, hanem annak ellenkezője; káröröm: úgyis lépre csallak, palimadár!

*

Járják a világot más áramlások is: az Áradó Átkok. Ezek szintén természetfölöttiek, mert a természetben nincsen sóvárság, hazugság, viszály, gyűlölet és hasonló. Az állatok nem gonoszok: esznek. Nem viszálykodnak: eldöntik időről időre a falkavezérséget, aztán békésen vadásznak vagy legelésznek. Eredetük a sátánra megy vissza, aki bukása után elzárta magát az Áradó Áldásjavak elől, s a már benne lévőket kiszorította lényéből. Mondhatjuk úgy is, hogy Istent, s úgy is, hogy a Valóságot. Angyalból így lett ördög. Személye átalakult egyetlen rettenetes valótlansággá, *hiánnyá*, aki már szinte senki, és csak általunk képes cselekedni. Ezért használja a kígyó képét – a kígyónak se keze, se lába, se szárnya, csak mérge.

Mi a mérge? A hiány. A hiány félelmet szül, az vágyat, ami sóvárgássá lesz, és világra hozza az önzést: azt is követelem, amire nincs szükségem, azaz az irigységet: mindent ide, ami a másé. Ebből lesz a gög. A gögösök természetes kapcsolata nem lehet a szeretet, hanem csakis a viszály. Mi szeretnivalót találhat egy gögös a másik emberben? Sőt: miért bízna meg benne? A viszályból támad a gyűlölet; első pillantásra az Áradó Áldásjavak ellen, rajtuk keresztül Isten és minden képmása ellen. Az Áradó Átkok – az Áldásjavakhoz hasonlóan – nem a természetten keresztül hatnak, hanem általunk. Minket varázsolnak el – ha hagyjuk! – rettegővé, sóvárgóvá, gögössé, viszálykodóvá, gyűlölködővé. Leginkább hazudozóvá, mert a sátán a „hazugság atyja”, aki „amikor hazudik, önmagából meríti” (Jn 8,44), vagyis hiánylétéből veszi s sugallja nekünk azt, hogy az Áradó Átkok valóságok. Mi több, az élet tartalmát és célját adják.

*

Az átkozottság eredménye, az Áradó Átkok hordára a böszültség. Áldozata folyton dohog, haragszik, gyűlölködik. Semmi sem jó neki. A Nap egyelőre süt, de előbb-utóbb úgyis beborul. Szereti mondogatni, hogy „az emberek”. Itt áll ő, amott „az emberek.” Mind hülye, szemét, tolvaj, hazug. Nem, ő szerény ember, nem állítja, hogy okos volna, de biztosan nem állnánk ennyire csehül, ha tanácsát megfogadta volna Kossuth Lajos! Azt sem állítja, hogy ő holmi szent volna. Élni kell, ma csak az jut ötről-hatra – és így tovább.